

LIBRIS

© 2016 by Editura POLIROM

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvîrșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încalcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Designul copertei: Radu Răileanu în colaborare cu High Contrast

Poza copertă: desen de Gheorghe Crăciun

Foto autor și documente: Arhiva Crăciun

www.polirom.ro

Editura POLIROM

Iași, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506

București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1, sector 4, 040031, O.P. 53

www.cartearomaneasca.ro

Editura CARTEA ROMÂNEASCĂ

București, Calea Victoriei nr. 133, sect. 1

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:

CRĂCIUN, GHEORGHE

Doi într-o carte (Fără a-l mai socoti pe autorul ei) – Fragmente cu Radu Petrescu și Mircea Nedelciu / Gheorghe Crăciun; ed. îngrijită de Carmen Mușat și Oana Crăciun; pref. de Carmen Mușat. – Ed. rev. – Iași: Polirom; București: Cartea Românească, 2016

ISBN print: 978-973-23-3155-2

ISBN ePUB: 978-973-46-6448-1

ISBN PDF: 978-973-46-6449-8

I. Mușat, Carmen (ed., pref.)

II. Crăciun, Oana (ed.)

821.135.1-09 Petrescu, R.

929 Petrescu, R.

821.135.1.09 Nedelciu, M.

929 Nedelciu, M.

Printed in ROMANIA

Gheorghe CRĂCIUN

Doi într-o carte

(fără a-l mai socoti pe autorul ei)

Fragmente cu Radu Petrescu și Mircea Nedelciu

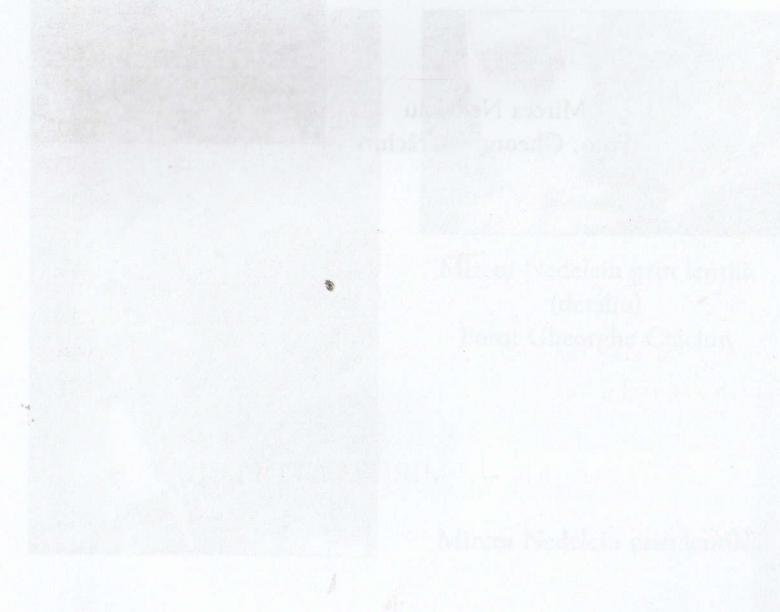
Ediție îngrijită de Carmen Mușat și Oana Crăciun

Prefață de Carmen Mușat

POLIROM
CARTEA ROMÂNEASCĂ
2016

Gheorghe Crăciun și Matei
Iacobici în Povestea românei
Faza pre-Drăgușan
Mihai Neagoe, Sovata, 1929
România (Gheorghe Crăciun și Matei)

GRIMĂDĂ, MĂRSAN	... 101
George Coșbuc și forma de la Orizontul său în Crispozitivul / Esențialitatea și cunoașterea singurului / POETIA CRĂCIUNULUI	... 103
Secula mea de carturi. Radu Petrescu în Crăciunul pe care îl vedești	... 105

Cuprins

<i>Notă asupra ediției</i>	7
<i>Critică, ficțiune și confesiune</i>	9
<i>Tabel biobibliografic</i>	15
Doi sau trei într-o carte? Un argument	31
Prefață sau Ochiul și aparatul de fotografiat	39

RACURSIURI CU RADU PETRESCU

De-a cititorul	52
Despre reprezentare	60
Ce se vede	69
Miza pe abis	80
Un catalog cu litere de „Plumb”	90
Privitorul de artă	102
Narațunea simultană	115
Între limite	127
Școala ludică și arcanele autenticității	137
Mică programă editorială	146
În căutarea scrisului încet	151

FOTOGRAME CU MIRCEA NEDELCIU

Realitate și izomorfism textual	166
Genetica povestirii	177
Context de generație	185

La o reeditare	193
Un <i>outsider</i> al literarului	201
Meteorologie, arheologie și presiune subacvatică	212
Plimbări prin curtea interioară	224
Arhipelag '70-'80 și noul flux	232
Formula lui Orlando	239

INRIS

ADDENDA

(Libertate, dezabuzare și utopie)	253
Scrisoare către Radu Petrescu (Tohan, 17 august, 1980)	255
Scrisoare către Radu Petrescu (facsimil)	257
Manuscrisul textului <i>Ce se vede</i> (fragment)	261
Sumar (variantă)	
OCHIUL ȘI APARATUL DE FILMAT, Radu Petrescu și Mircea Nedelciu eseuri	268
Sumar (variantă)	
Doi sau trei într-o carte? Un argument Prefață sau Ochiul și aparatul de fotografiat – 2	270

DOSAR DE RECEPTARE

CARMEN MUŞAT	
Autoportret în oglinzi paralele	275
BEDROS HORASANGIAN	
Fragmente cu Gheorghe Crăciun	280
CORNELIA MARIA SAVU	
Recurs la memorie cu scriitori între oglinzi paralele	281
Radu Petrescu și Mircea Nedelciu, între jurnal și aparatul de filmat	282
MIRCEA MUTHU	
„A te situa simultan între existență și cultură...”	283

RAMONA HĂRŞAN

Gheorghe Crăciun și „formula lui Orlando”	285
Fotograme cu Mircea Nedelciu	

ALINA SPÎNU

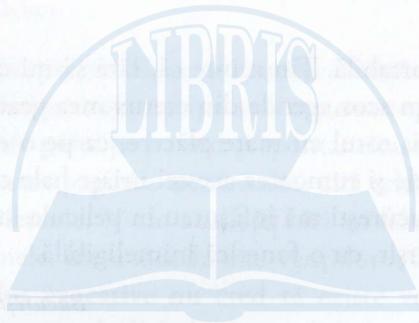
Un trio de succes: Radu Petrescu, Gheorghe Crăciun și Mircea Nedelciu	289
O carte și trei autori	292

CĂTĂLIN STURZA

Critică-auto-prozatorul	297
-----------------------------------	-----

DIN ARHIVA FOTOGRAFICĂ

.....	301
-------	-----

anul în care bolnavul său de la cord l-a adus la moarte. În următoarele zile am întâlnit-o într-un restaurant din București unde se întâlneau și alți cunoscuți români. În primul rând, Mircea Nedelciu și-a adus la masa sa un copil de 10 ani, fiul său, care avea o boala gravă. În următorii ani am întâlnit-o în diverse locuri și am văzut că în urma unei operări de rinichi, băiatul său nu mai poate să mănânce și nu poate să vorbească. În urmă cu un an, după ce a suferit o criză de hipertensiune, Mircea Nedelciu a murit.

Într-un fel a normalizat situația lor de așezare, Radu Petrescu și Mircea Nedelciu au fost efortul obisnuit pe care îl punem în față pe cineva. Întrucât mea a venit deseară în atât de multă măsură, încât și el nu mai există. Umările sănătoase și frumoase nu de puține ori, în momente de bucurie sau de totală stătescă. Pește de acasă, cartea de joc, cărți și două scrivești, doile scrisori de un băiețel de trei ani și o memorie care sănătatea apropiate de viață de la sunțele personalității biografice.

În cadrul unei confruntări, în care eu învățam să dezvolt un set de personajă prototipal, în care să înțeleg să mă facem în rolul său cel al lui Ionel în cadrul învățării competențelor, la un anumit moment am spus: Radu căruță și te devințează măslină. Această permută, chiar și cum arăta de a-ti cunoape pe Radu Petrescu, nu-mi însemnat de recunoaștere un frumos de embleme. Acei fapte nu sunt deosebit de frumoase în memoria învățătorului, întrucât sunt înregistrate în memoria, învoluit într-o încăpere închisă, într-o atmosferă încărcată de lăptăuile picile. Sunt ceva ce nu se poate înțelege, fără să avem în minte căciuța închisă, numita baza de date a lui Mircea Petrescu, în care se înregistrează și se analizează datele de la fiecare elev și în care se pot vedea și se pot modifica datele de la fiecare elev local din Cluj de Nord, în anii '70 și '80. În cadrul unei întâlniri cu Mircea Nedelciu, fotografii șiunice pe care le înțelegeam să le duc la o expoziție de artă contemporană, în urmă cu multă vreme, într-o expoziție organizată de către "Casa Românească" din București, în cadrul căreia am prezentat o lucrare intitulată "Orașul în fotografiile lui Mircea Nedelciu".

În cadrul unei expoziții de la Muzeul Național de Artă Contemporană, în anul 1989, în cadrul căreia am prezentat o lucrare intitulată "Orașul în fotografiile lui Mircea Nedelciu".

În cadrul unei expoziții de la Muzeul Național de Artă Contemporană, în anul 1989, în cadrul căreia am prezentat o lucrare intitulată "Orașul în fotografiile lui Mircea Nedelciu".

Prefață sau Ochiul și aparatul de fotografiat

Nu l-am văzut niciodată pe Radu Petrescu cu un aparat de fotografiat în mână. Nu l-am văzut niciodată pe Mircea Nedelciu privind contemplativ ceva, un peisaj sau o femeie. Știu însă că lui Radu Petrescu îi plăceau fotografile. Cadrele care-l înfățișează pe el ca personaj distinct nu sînt puține. Deși, cum mi s-a spus, de cîte ori era fotografiat fizionomia lui se modifica. Eu însuși am avut această impresie, într-o după-amiază de vară soldată cu un singur portret mai reușit, pe o bancă din parcul Ioanid. Mie însă îmi plac și pozele crispate, colțuroase, învăluite într-o atmosferă de aşteptare gravă, în care Radu Petrescu se oferă obiectivului într-o atitudine ce pare să sfideze tocmai ideea de fotografie.

Nu l-am văzut niciodată pe Mircea Nedelciu desenînd, mîngăind hîrtii, jucîndu-se cu pixul pe vreo coală albă. Însă de cîte ori avea la dispoziție un aparat de fotografiat, prietenul meu se dădea în vînt după instantanee și cadre neobișnuite. Faptul îl încînta peste măsură, nu stătea o clipă, se agita cu aparatul la ochi ca un fotoreporter de la un mare cotidian. Cînd am văzut prima dată o fotografie făcută de Mircea, înfățișînd intrarea unui cimitir acoperit de zăpadă, am rămas oarecum descompănit. Imaginea propunea un cadru metafizic bine studiat, ce nu părea să fie creația colegului meu de grupă de la filologia bucureșteană a anilor '70.

Dar ce știam eu despre Mircea atunci? Îi citisem cîteva proză teribiliste și naive (asta a fost prima impresie), fusesem cu el pe

munte, chiuleam împreună de la aceleași cursuri insipide, făceam parte din același cenaclu și din același cineclub studențesc (unde am „produs” fiecare cel puțin un film de 5-7 minute) și iubeam aceeași muzică, rock-ul energetic al anilor *flower power*. Mă apropiase de Mircea și faptul că nici el nu credea în literatura română care se constituia atunci sub ochii noștri și căuta în cărțile pe care le citea (Vargas Llosa, Dos Passos, Salinger) și autenticitatea vieții și insolitul unor noi tehnici literare. Nu mi-aduc aminte să fi vorbit cu el în mod special despre prozatorii români cu care eram contemporani. Pe atunci noi vorbeam mult mai des despre Marcuse și Althusser, Wittgenstein și McLuhan. Sînt însă convins că îi plăcea Marin Preda, altfel n-ar fi citat cu atită satisfacție, în diferite situații de viață care se potriveau cu literatura, replici sau aprecieri moromețiene.

Cu Radu Petrescu a fost însă altceva. Descopeream cu surprindere cum, în fața cărților acestui scriitor, gustul lui Mircea pentru metafizică și atmosferă devinea iarăși vizibil. Dar a trebuit mai întîi ca Radu Petrescu să-l descopere pe autorul *Aventurilor intr-o curte interioară* și să se arate bucuros să-l cunoască. Față de grupul de prieteni bucureșteni cu care am continuat să mă văd și după terminarea facultății, cunoștința și întîlnirile mele cu autorul *Oceanului intors* au păstrat la început un aer de clandestinitate. Mi se părea că între mediul nostru nonconformist, încat în cafele, tutun, certuri pe chestiuni estetice și nesfîrșite discuții despre tot felul de lucruri, din care nu lipseau poantele, farsele și hohotele de rîs, și mediul austер al casei lui Radu Petrescu e o diferență enormă. Veneam de la Brașov la București să mă întîlnesc cu Mircea și cu Gheorghe Iova în primul rînd, dar și ca să iau pulsul prozei care se scria la cenaclul *Junimea*. Nu scăpam niciodată prilejul de a trece și pe strada Pitar Moș pentru a-l vedea pe Radu Petrescu, însă păstram discreția acestor întîlniri. Mi-era probabil teamă să nu fiu ridiculizat, considerat un insîmbătrînit prea devreme.

Apariția *Aventurilor intr-o curte interioară* (1979) m-a bucurat enorm. Întorceam cartea pe toate fețele, o răsfoiam, eram atât de surescitat, că abia reușeam să citesc cursiv o pagină sau două. Mi se părea o mare victorie a grupului nostru și aşa i-am și prezentat lui Radu Petrescu această carte, ca pe o mare realizare a prozatorilor tineri. Vorbisem mult cu el despre ce vrem noi să facem, cred că foloseam cu mare frecvență cuvîntul „experiment”, încercam să-i explic de ce credem noi în cotidian și semiotică, în limbaj și experiență directă și probabil că nu eram foarte atent la observațiile și exemplele lui Radu Petrescu, care-mi puneau adesea sub semnul întrebării unele afirmații. Începusem deja să-i cunosc scrisul, iar interesul lui pentru literatura clasică mi se părea un capriciu. Nu prea vedeam legătura între aceste lecturi și scrisul său care nu semăna deloc cu proza românească a momentului. Dar faptul că se arăta sincer interesat de ceea ce-i spuneam despre prozatorii de la cenaclul *Junimea* îmi dădea curaj.

Eram, totuși, prea puțin convins că Radu Petrescu va găsi timp pentru cartea lui Mircea. Din corespondență care deja se înfiripase între noi știam că e într-o teribilă criză de timp, că nu-i ajunge timpul nici pentru propriile lui proiecte. Deși în secret ajunsesem să mă întreb: ce facea toată ziua Radu Petrescu? Scria? Numele lui era prea puțin prezent în revistele literare ale zilei. În camera sa de lucru nu vedeaîn fața unei naturi bacoviene? Dar am trecut repede peste această întrebare. Mi se părea caraghioasă. Mult mai tîrziu, după dispariția prozatorului, reluîndu-i jurnalele, mi-am dat seama de faptul că Radu Petrescu pierdea mult timp cu... exercițiile de privire. Altfel ar fi și greu de explicat precizia cu care sînt prezentate în cărțile sale străzi, case, fizionomii, cadre meteorologice.

Cred că viața contemplativă era pentru Radu Petrescu la fel de importantă ca și scrisul. N-avea nevoie de aparat de fotografiat,

îi ajungea propria-i privire și știința lui foarte personală de a studia lucrurile de aproape, ca printr-un ocean. Cîte ceva despre simțul detaliului și despre felul în care poate fi dezvoltată această calitate știam și eu. Credeam însă că ochiul nu e de ajuns, că prelungirile lui tehnice sunt pentru o astfel de educație obligatorii. Nici Mircea Nedelciu nu se ocupă cu fotografia din pură pasiune pentru înregistrarea vizualului. Știam că fotografia e pentru el un adjuvant, că decupajul fotografic îl ajută foarte mult să scrie fără a se supune retoricilor cunoscute ale prozei, schimbînd perspectivele relatării și permîșîndu-i să prindă cadrele de viață imediată în insolitul lor.

Revin la momentul apariției *Aventurilor într-o curte interioară*. La următoarea mea vizită pe strada Pitar Moș surpriza a fost să descopăr că Radu Petrescu citise cartea lui Mircea și o așezase pe raftul bibliotecii lîngă romanul *Interiorul* lui Constantin Fântâneru. Era un autor de care nu auzisem aproape nimic pînă atunci, unul dintre „minorii” noștri interbelici cum aveam să constat mai tîrziu. Deosebit de interesant, un autenticist cu predispoziție spre investigația relației subiectiv-obiectiv în manieră existențialistă, dar și un maestru al notației propoziționale. Tehnic vorbind, mai aproape de Gheorghe Iova decît de Mircea Nedelciu. Cred însă că în stabilirea acestei relații de vecinătate Radu Petrescu avusese în vedere și altceva: acea neliniște a singurătății și acel sentiment al inaderenței la lucruri, pe care le sesizasem și eu cu amară familiaritate (ca unul care cunoștea bine, din proprie experiență, viața de internat) în cîteva proze din volumul de debut al prietenului meu.

Apoi lucrurile au evoluat repede spre o apropiere reală a celor doi prozatori. De multe ori îl vizitam pe Radu Petrescu în trei, împreună cu pictorul Ion Dumitriu, și atunci discuțiile noastre căpătau o turnură mai generală. Însă faptul că Radu Petrescu și Mircea Nedelciu se simpatizau fără rezerve putea părea destul

de paradoxal. Afinitățile dintre ei erau destul de vagi, temperamentele lor erau diferite. Cine le cunoaște cărțile știe că scrisul lor nu vorbește nici o clipă despre aceeași realitate. Felul în care ei își concep personajele nu seamănă. Percepția naturii e în fiecare caz specifică. Dialogurile eroilor sunt firești și consistente, dar cîtă deosebire la cei doi în felul de a folosi aceeași limbă română!

La Mircea Nedelciu e vizibil interesul pentru procedeele de *bas étage* și pentru înregistrarea nudă a faptelor. Proza lui mizează pe instantaneu și rapiditate. Nu evită neglijențele, ba uneori chiar le afișează la modul șmecheresc simpatic. Obsesia totalității concentrice sau liniare, specifică marilor constructori de proză, este la Mircea Nedelciu absentă. Lui îi plac mișcările caleidoscopului, sclipirile poliedrice ale imaginilor, rezultatele prelucrate tehnic prin mărire, micșorare, transfocare, stop-cadru. Metafizica scrisului său pare în exclusivitate una cotidianistă și ea rămîne astfel chiar și în fața unui real distorsionat cum este acela cu care ia contact personajul principal din romanul *Tratament fabulatoriu*. Omul din proza lui Mircea Nedelciu e individul anilor '70-'80 din România regimului comunist, aşa numitul *om nou*. Cunoașterea și descifrarea mecanismelor interioare și colective care intră în alcătuirea conștiinței și orizontului de viață ale acestui tip social e în proza acestui autor fundamentală. Si ceea ce descoperă el în imediata lui apropiere e o polifonie de limbaje și psihologii care sporește și mai mult misterul unei lumi considerate simple, cenușii, lipsite de valori adevărate.

Radu Petrescu, în schimb, urmărește în cărțile sale de ficțiune consubstanțialitatea omului cu cosmosul, un fel de metafizică generică, desfășurată în trepte, de la planurile inferioare la cele superioare ale existenței. Scrisul său se încarcă astfel de un anume caracter oracular, fiind rezultatul lucid al efectelor acumulate. Scenele, stările, contextele sunt bine cîntărite și construite cu încetineală, într-un fel de somnambulism al continuității prin juxtapunere.

Văzul există aici doar în calitatea lui de privire și privirea aceasta e insistentă, pătrunzătoare, decisă, păstrîndu-și mereu o notă de ingenuitate. Panoramarea vizuală a lucrurilor nu urmărește descoperirea unui drum care să le releveze frumusețea. În spatele lucrurilor stau Ideile, tiparele, conceptele lor. Iată o atitudine bine ranforsată cultural, în care privirea educată de studiul lucrărilor marilor pictori știe să sesizeze separația planurilor fizice, aerul dintre lucruri, detasarea obiectului pe fundal sau transformarea sa cromatică în funcție de unghiul de incidență al luminii. O atare situare în raport cu lumea obligă nu doar la o administrare severă a percepției, ci și la o anume caligrafie, la o relație tactilă cu pagina scrisă proprie mai degrabă desenatorului.

La nivel de manuscris, literele lui Radu Petrescu sunt nu doar suporturi grafice ale gîndirii, ci și semne plastice repetate cu mici variații, ca în arta serială. Pagina înțesată de litere devine imaginea metaforică a densității lumii materiale. Aspectul imediat fizic al scrisului denotă o artă migăoasă de scrib și o mînă bine exersată tehnic. Radu Petrescu scria încet, avînd tot timpul în minte coordonatele estetice ale paginii, pe care nu apar doar litere și cuvinte, ci și ștersături, corecturi, fragmente lipite de text, toate acestea înscriindu-se vrînd-nevrînd într-un spațiu independent, cu justificare plastică.

Contrastul dintre scrisul lui Radu Petrescu și scrisul lui Mircea Nedelciu e izbitor. În cel de-al doilea caz rămîi surprins de neglijență și ușurință asternerii literelor pe hîrtie. De la distanță, ca simplă imagine vizuală, pagina manuscrisă a lui Mircea Nedelciu îți arată un nu știu ce aerian, inconsistent, provizoriu. Desfășurarea rapidă a scrisului te face însă atent că ai intrat în contact cu un flux mental de mare energie, fără opriri și fără ezitări. Literele sunt niște simple vehicule, propozițiile se articulează clar și sigur, deși grafia lor îți dă o cu totul altă senzație. Cred că lui Mircea Nedelciu nu i se potrivea deloc scrisul de mînă. Mult mai aproape de natura lui „rece” era mașina de scris, cu țăcănitul ei implacabil, monoton, impersonal, atrăgînd atenția asupra duratei externe a

scrisului. Și – de ce nu – permitîndu-ți și să te joci cu dispunerea aleatorie a literelor pe tastatură. Știm că într-una dintre prozele sale Mircea Nedelciu valorifică pînă și această posibilitate.

Ceea ce n-ar fi făcut în ruptul capului Radu Petrescu, refractar la ideea de a-și dactilografia singur texte. La fel, chiar și atunci când fotografiază sau se lasă fotografiat, autorul lui *Matei Iliescu* acceptă aceste operații nu pentru specificul lor estetic de natură vizuală, ci ca pe niște posibilități imperfecte de a colecționa semne ale trăitului și repere pentru memorie.

Proza lui Radu Petrescu e saturată de descrieri. Descrierea se constituie în cazul său într-un element de narativitate. Dar ea se bazează întotdeauna pe o transgresare a vizualului, prin dilatarea componentei optice către zonele tactilului și ale senzației haptice. Se află concentrată aici o știință a reprezentării care vine din pictură și nu din fotografie și film. Ca și pictorul, Radu Petrescu lucrează cu pasta cuvintelor, cu materialitatea lor, când rugoasă, când catifelată, cu valorile lor coloristice, stinse sau strălucitoare. Legile perspectivei îi sunt bine cunoscute, iar scrierea în transparență pe care o practică cu atită convingere e similară raportului de suprapunere dintre geometria unui tablou și subiectul său.

În ce-l privește pe Mircea Nedelciu, la care desfășurarea discursului narrativ se confundă adesea cu derularea unei pelicule de film, interesul pentru pictură e ca și absent. Vreau să zic că pictura nu-i influențează percepția de scriitor, deși altfel el este un foarte atent interpret al fenomenelor din spațiul artelor plastice. A scris pagini de neuitat despre pictura lui Ion Dumitriu, marele său prieten. A fost poate cel mai fidel vizitator al atelierului pictorului, unde i-a plăcut să descopere o lume compusă din serii de semne ce conservă în substanță lor iconică valorile existenței rurale, puse în evidență de o tehnică a decupajului care îl preocupa și pe el ca prozator. Trezit destul de tîrziu, spre sfîrșitul anilor '70, în aceeași perioadă a cunoștinței cu Radu Petrescu, interesul lui Mircea pentru pictură a îmbrăcat mai